

Foto: Ebba Rosencrantz

Jakten på EU-miljarderna

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
Ebba Rosencrantz och Emelie Malmros
Examensarbete i journalistik 22,5 hp, vårterminen 2011
Handledare: Åsa Nicander

Foto: Ebba Rosencrantz

Här hamnar EU:s miljarder

EU:s landsbygdpolitik är kraftigt omdebatterad och kritiserad. Under perioden 2007-2013 kommer 2,4 miljarder kronor att gå till så kallade leaderprojekt i Sverige. Det handlar om småskaliga landsbygdsprojekt där initiativen och idéerna kommer underifrån.

I Västra Götalandsregionen har 71 projekt avslutats sedan leaderperiodens början 2007. Vår granskning visar att många av projekten läggs ner så snart projekttiden är slut,

men tanken är att de ska bidra till långsiktig utveckling av landsbygden.

Vårt examensarbete är en skildring av vad en del av EU-maskineriets miljarder går till - från Bryssel till den svenska landsbygden. Från den planerade saluhallen i Hjo hamn till den lilla röda bastun i Utby.

Trevlig läsning!

Innehållsförteckning:

2	Inledning	23	Metodrapport
4	Pengar i sjön	24	Inledning, syfte
12	När Nossebro nischade sig	24	Metod och materialanvändning
14	En mötesplats i Utby	27	Ytterligare en metod
16	Hampa, hästar och musikverkstad	28	Insamling av material, slutsats
18	EU-miljarder når inte målgrupp	29	Arbetets gång
22	Analys	32	Källförteckning
		34	Tillstånd att använda bilder
		34	Arbetsfördelning, målgrupp

767 000

kronor beviljades projektet Hjo saluhall.

496 090 kronor användes innan projektet lades ner.

Saluhall i Hjo och spökturism kring Lidköping. EU betalar ut flera miljoner till tänkbara projekt på landsbygden. Men hälften av dem blir inte av.

Text: Emelie Malmros & Ebba Rosencrantz

Pengar i sjön

Många av landsbygdsprojekten leder inte vidare

Vid Vätterns västra strand ligger Hjo. En stad av välbevarade gamla trähus och med 9 000 invånare. I hamnen ligger röda sjöbodnar. Här var det tänkt att Hjo saluhall skulle placeras.

Arbetet med Hjo saluhall var ett så kallat leaderprojekt, ett småskaligt EU-projekt med syfte att utveckla landsbygden.

Projektet påbörjades i mars 2009 och var en förstudie, en undersökning av förutsättningarna för att gå vidare med idén om saluhallsbygget. Studien visade att det fanns ett stort intresse och man hade redan en finansiär som var beredd att satsa.

Men två år och en halv miljon kronor senare finns det fortfarande ingen saluhall i Hjo.

– Det visade sig att det var en het potatis att lägga en saluhall i hamnen. Det fanns en detaljplan som inte tillät det. Det var en jättebesvikelse för det var ett jättebra projekt,

säger Tuula Saarimäki, verksamhetsledare på Leader Östra Skaraborg, som beviljade projektet.

Leadermetoden är en del av EU:s landsbygdsprogram och används nu runt om i Europa. Tanken är att initiativen till projekten ska komma underifrån och att tre parter är delaktiga – det lokala näringslivet, föreningslivet och kommunen.

Leaders budget i Sverige är 2,4 miljarder under sju år. Pengarna kommer till hälften från EU och till hälften från Jordbruksverket. De kommuner som är med måste också skjuta till pengar till projekten.

Vi har följt upp samtliga avslutade leaderprojekt i Västra Götalandsregionen under den pågående leaderperioden. Av de 71 projekten är mer än hälften förstudier som, i likhet med Hjo saluhall, ska skapa underlag och undersöka om det finns intresse och möjligheter att gå vidare med en idé.

Foto: Ebba Rosencrantz

I Hjo hamn skulle saluhallen ha legat. Men placeringen mötte motstånd. Vissa tyckte att saluhallen skulle skymma utsikten över Vättern. ”År det något vi har gott om här i Hjo så är det ju utsikt”, säger kommunstyrelsens ordförande Catrin Hulmarker.

”Det visade sig att det var en het potatis att lägga en saluhall i hamnen”

Tuula Saarimäki

Vår granskning visar att nästan hälften av förstudierna inte ledde vidare, trots att de kostat sammanlagt 3 miljoner kronor i EU-stöd och kommunpengar.

Idén med projektet i Hjo var att starta en saluhall med närproducerade och ekologiska livsmedel.

I förstudien ordnade man bland annat studiebesök och informationskvällar, undersökte vilka produkter man skulle kunna sälja och vilka producenter som var intresserade av att vara med.

Arbetet pågick under ett drygt års tid innan det tog stopp. Då man inte fick lägga saluhallen i hamnen som man hade tänkt försökte man finna en ny placering. När man inte hittade någon lämplig plats, och finansiären till slut blev sjuk, lades projektet ner.

Sverige är indelat i 63 leaderområden och i varje område finns en LAG-grupp (Local Action Group), som beslutar

vilka projekt som ska få pengar.

Redan i inledningen av projektet Hjo saluhall var man på Leader Östra Skaraborg medvetna om att det kunde vara beroende av placeringen i hamnen.

I beslutet för saluhallen står: *”Idén är utmärkt, men stor kostnad. Mer ett uppstartsprojekt än en förstudie och då är kostnaderna berättigade. Känns som ett projekt som blir av. Är det avhängigt bygglovet?”*

Trots det pågick projektet i ett år innan man insåg att bygget inte skulle bli av.

Tuula Saarimäki säger att man kom fram till att projektet inte var avhängigt bygglovet innan man godkände det.

– Villkoret var att man inte skulle hänga upp sig på lokalisering och det informerades man projektet om. Man tittade även på andra lokaler och det var finansiären med på, säger Tuula Saarimäki.

Av förstudien framgår det dock tydligt att man var inrik-

2009 beviljade leader en halv miljon kronor för att undersöka möjligheterna att bygga en saluhall i Hjo. Men man kunde inte enas om en placering så projektet lades ner i förtid.

Foto: Ebba Rosencrantz

Ur LAG:s motivering för godkännande av projektet Hjo saluhall

”Projektet passar väl in i temat livsmedel och besöksnäring. Projektet möjliggör även för konsumenten att enklare hitta de närproducerade produkterna. Saluhallen kommer även ha en viktig uppgift som turistmagnet i Hjo. Villkor att projektet genomförs och avslutas oavsett lokalisering.”

tade på hamnen som placering. När byggplanerna mötte motstånd hittade man ingen annan plats.

Då föll väl projektet ändå på bygglovet?

– Det föll på att man inte fann någon annan lokal och att finansören tappade orken, säger Tuula Saarimäki.

Trots att mycket pengar har gått åt till projekt som i slutändan inte blev något, ser Tuula Saarimäki inget hinder för att genomföra förstudier.

– Vi på Leader ska våga försöka och våga misslyckas, säger hon.

Catrin Hulmarker är ordförande i Hjo kommunstyrelse. Hon säger att kommunen, genom leader, kan testa nya idéer tillsammans med entreprenörer, vilket de annars inte hade haft råd med.

– Vår kärnverksamhet är vård, skola och omsorg. Men i en liten kommun förväntas att vi ska ta ett större ansvar och

”Det är inte så att det dimper ner jättestora företag.”

Catrin Hulmarker

fungera som nav. Handlarna behöver någon som hjälper till med marknadsföring och samordnar deras aktiviteter, säger Catrin Hulmarker.

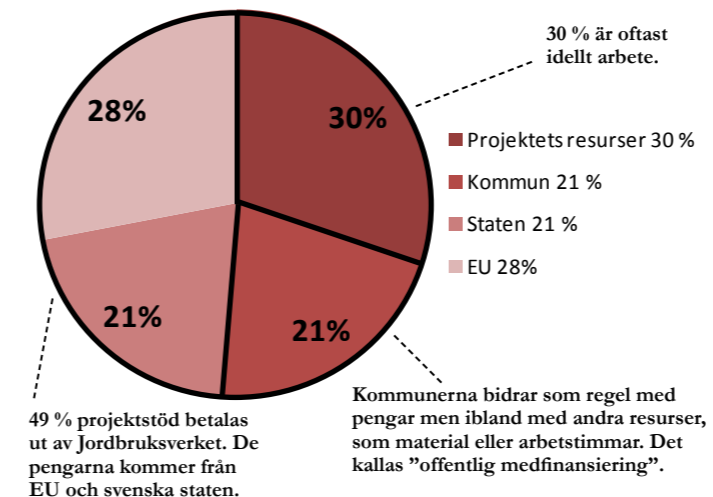
Hon säger att en del företag på landsbygden drivs mer av hjärta än av långsiktighet.

– Många är entusiaster men det räcker inte alltid. Det handlar om att skapa arbetstillfällen. Det är inte så att det dimper ner jättestora företag. Det bygger på att de som bor här har idéer och engagemang.

Västra Götalands 49 kommuner har alla valt att vara med i leader. Hjo kommun betalar årligen 230 000 kronor för att vara en del av leaderområdet Östra Skaraborg. Kommunernas pengar läggs i en pott som fördelas till projekten. Om inga projekt genomförs i Hjo går pengarna till projekt i andra kommuner i området.

Projektet finansieras till hälften av projektstöd, som är

Så finansieras ett leaderprojekt:

EU:s pengar tillsammans med statliga pengar. Cirka 20 procent plockas ur kommunernas pott. Resten av finansieringen står de som driver projektet för, oftast i form av ideellt arbete.

Det finns flera exempel på lyckade projekt och förstudier som gett tydliga resultat. Många som varit med i leaderprojekt berättar också om att sammanhållningen på orten stärkts eftersom att leader kräver att flera engagerar sig.

Foto: Ebba Rosencrantz

Catrin Hulmarker är ordförande i Hjo kommunstyrelse.

Hjo kommun har en EU-samordnare anställd på halvtid för att fånga upp och arbeta med idéer och projekt.

Det faktum att en stor del av förstudierna inte leder vidare, avskräcker inte Catrin Hulmarker.

– Jag skulle önska att det var mer som blev av. Vi vill ju att det ska uppstå nya företag, fler besök till orten och fler arbetstillfällen. Men det hade varit ännu värre om den hälft som faktiskt blev av aldrig hade blivit något, säger hon.

Alla leaderprojekt måste godkännas juridiskt av Länsstyrelsen, för att se till att de stämmer med EU:s regelverk. Gabriel Skarbäck är chef för utvecklingssektionen på Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Han tycker att förstudier är bra, trots att det är svårt att vara säker på vilka effekter de får. Gabriel Skarbäck ser det som att man genom projekten får en ”gratis” undersökning.

– Det här är ett slags riskpengar som EU står för. Vi ger inte pengar när folk redan vet att det är en lönsam idé för det behövs inte, säger han.

När projekten är slut tycker han att det faller på kommunen att fånga upp de bra idéerna.

En del av landsbygdsprogrammet

Leader är en metod som används för lokal utveckling av glesbygden.

Leader är lokala, småskaliga projekt. Initiativen ska komma underifrån och leadermetoden baseras på att tre parter är delaktiga – näringsliv, föreningsliv och kommun.

Leader är en del av landsbygdsprogrammet. Det är Jordbruksverket som har det övergripande ansvaret för EU:s landsbygdsprogram i Sverige. Programmet gäller för år 2007-2013.

Budgeten för Sveriges landsbygdsprogram är ca. 35 miljarder kronor under sju år. Det finansieras ungefär till hälften av Sverige och till hälften av EU. Av detta är Leaders budget 2,4 miljarder.

Målet är en ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar utveckling av landsbygden.

Sverige är indelat i 63 leaderområden. I varje område finns en LAG-grupp (Local Action Group). LAG-gruppen beslutar vilka projekt som ska få stöd och består av personer från den ideella, privata och offentliga sektorn.

Finansieringen ser olika ut i olika leaderområden, men detta är det genomsnittliga för ett leaderprojekt:

50 % projektstöd som betalas ut av Jordbruksverket.

30 % privat medfinansiering som det är projektets ansvar att fixa. Det rör sig ofta om ideella arbetstimmar, men kan också vara sponsring från lokala företag i form av till exempel material.

20 % övrig offentlig medfinansiering. De lokala leaderkontoren har som regel en medfinansieringspott som man plockar från. Den potten består av de pengar de kommuner som är med i LAG-området betalar in årligen. I vissa områden finns ingen pott, utan projekten måste själva få med sig någon offentlig medfinansiering, till exempel en myndighet.

2,4

miljarder är leaders budget under programperioden 2007-2013.

300 000

kronor kostade förstudien "Välbesökt och hemsökt kring Kinnevikens".

Foto: Emelie Malmros

Cecilia Gustafsson Lagergren ville att Kinnevikens skulle bli ett mål för spökturism. Men ingen ville betala så nu ligger materialet om områdets gamla spökhistorier på reklambyråns kontor i Lidköping.

Åtta mil från Hjo, vid Kinnevikens, ligger Lidköping. Därifrån jobbade Cecilia Gustafsson Lagergren med en annan leaderfinansierad förstudie. Hennes webb- och reklambyrå Picnic kommunikation beviljades 300 000 kronor med förhoppningen att Kinnevikens skulle kunna bli ett besöksmål för "spökturism". Syftet med projektet "Välbesökt och hemsökt kring Kinnevikens" var att sammanställa gamla spökhistorier och undersöka möjligheterna att marknadsföra området vid Väneren med hjälp av dem.

Cecilia Gustafsson Lagergren minns en natt på en gammal prästgård 10 mil norr om Östersund, där hon låg vaken och lyssnade efter obekanta ljud. Gården sades vara hemsökt, och tillsammans med två kollegor från Picnic kommunikation och ett certifierat medium hade hon åkt dit för att göra research i starten av leaderprojektet.

– Kvinnan som ägde huset hade gett oss en rundvandring och berättat om gårdens historia. När mörkret föll tänkte vi: Vad har vi gett oss in på? Vi sov kanske tio minuter den natten, så skrämde blev vi. Då insåg jag vad som krävs: Ett sjabbigt hus och en jävligt bra historia.

Men riktigt så enkelt var det inte.

Tanken var att enskilda entreprenörer; hotell, gårdar och restauranger, så småningom skulle köpa Picnics tjänster för att marknadsföra sig som en del i spökkonceptet.

Cecilia Gustafsson Lagergren beskriver projektet som väldigt lyckat.

– De här historierna är något som engagerar alla. Det har varit bland det roligaste jag varit med om och vi har gjort ett fantastiskt jobb. Vi har säkert varit på 50 olika ställen och intervjuat 100 personer i förstudien, säger hon.

Picnic reste runt mellan gamla gårdar och platser som sägs vara hemsökta och samlade in historiska fakta och gamla sägner. Mediet Annica Gustavsson var med för att utreda spökturismen. Hon gick först in rummen för att känna av vilka andar som fanns där. Annica Gustavsson säger att hon

"Skulle vi göra förstudien igen skulle jag börja i en helt annan ände. Det måste finnas någon som är villig att betala."

Cecilia Gustafsson Lagergren

kan se, känna och höra spöken.

Pengarna i projektet gick i första hand till lön åt två av Picnics medarbetare. Annica Gustavsson fick inte betalt i projektet, annat än i form av vistelser på de olika gårdarna.

Turistkonceptet "Välbesökt och hemsökt kring Kinnevikens" finns inte i dag. När projekttiden var slut fanns ingen som kunde driva initiativet vidare.

– Skulle vi göra förstudien igen skulle jag börja i en helt annan ände. Det måste hela tiden finnas någon som är villig att betala, säger Cecilia Gustafsson Lagergren.

Men det gjorde det inte. Hon säger att det överlag inte finns någon betalningsvilja ute på landet.

Istället bestämde man sig för att söka mer leaderpengar.

– Det här handlade om så mycket pengar. Vårt företag har inte haft likviditeten själva. Men hade någon betalat min lön i tre år hade jag kunnat ägna mig åt detta. Jag är övertygad om att det skulle ha blivit jättebra, säger Cecilia Gustafsson Lagergren.

Ur LAG:s motivering för godkännande av projektet "Välbesökt och hemsökt kring Kinnevikens"

"Ligger väl i linje med Leader Västra Skaraborgs utvecklingsstrategi med tanke på Tema innovativt företagande och samverkan på landsbygd med inriktning på besöksnäring. Det finns även med bevarande av kulturarv i projektet där man försöker hitta möjligheter att göra den kommersiellt gångbar."

Picnic sökte 2,1 miljoner för att kunna genomföra själva konceptet, men ansökan avsågs.

Leader bedömde att verksamheten inte gynnade tillräckligt många, utan i första hand Picnic kommunikation.

Cecilia Gustafsson Lagergren ville då att turistbyrån i Lidköping skulle söka pengarna, för att sedan anlita reklambyrå. Man skrev en ansökan tillsammans. När den kom tillbaka på remiss lades projektet ner.

– Då tänkte jag att jag lagt så mycket tid på det redan. Jag orkade inte mer, säger Cecilia Gustafsson Lagergren.

Lidköpings kommundirektör Kenth Lindström säger att man från kommunens sida inte haft några invändningar mot projektet.

– Ibland måste man våga testa saker. Man kan ju aldrig veta ett resultat i förväg. Det är klart att man ska göra en bedömning av projekten innan de beviljas pengar och vi förlitar oss på att LAG-gruppen gör det.

Förstudien "Välbesökt och hemsökt kring Kinnevikens" beviljades av leaderområdet Västra Skaraborg. Verksamhetsledare Claes Fahlgren säger att den andra ansökan avsågs för att man tyckte att projektet gynnade Picnic som företag för mycket.

Foto: Emelie Malmros

Leader Östra Skaraborg har beviljat två dyra förstudier som inte gick vidare - Hjo saluhall och "Utvecklingscentrum för enduro och motorcross. Tuula Saarimäki säger att man måste våga misslyckas.

"Det här är ett slags riskpengar som EU står för. Vi ger inte pengar när folk redan vet att det är en lönsam idé, för det behövs inte"

Gabriel Skarbäck

– Leader tillåter inte företagsstöd, säger han.

Men Picnic låg ju bakom redan under förstudien?

– Det finns inget som hindrar att ett företag står bakom ett projekt. Man tittar på nyttan av det. När förstudien beviljades bedömde LAG-gruppen att många kunde ha nytta av att man kartlade spökhistorierna.

Projektet kostade 300 000 kronor. Borde man redan från början ha tänkt på hur det skulle kunna leva vidare?

– Det är jättesvårt att veta hur en förstudie utvecklas. Det var ett projekt som LAG trodde på och man ansåg att det gynnade många. Projektet gjorde en kartläggning av vad som finns. Slutrapporten är offentlig och idén skulle man fortfarande kunna använda.

Hjo saluhall och "Välbesökt och hemsökt kring Kinnevikens" har sammanlagt kostat nära 800 000 kronor och är exempel på förstudier som man inte gått vidare med efter projektens slut. Det finns heller inga krav på att leaderprojekt ska göra det.

Pengarna i en förstudie brukar bland annat användas till lön till projektledaren och eventuella konsulter, att göra marknadsundersökningar, enkäter eller studiebesök. Att förstudien inte leder vidare beror oftast på att man kommit fram till att projektet inte är lönsamt eller går att genomföra, att intresset dör ut eller att ingen finansiering finns.

Höljebäcka ligger två mil söder om Trollhättan. I förstudien "Höljebäcka brandmuseum" fick man 85 000 kronor i stöd för att komma fram till hur man skulle kunna utveckla det museum av gammal brandstationsutrustning en Hölje-

”Vi har sett att det är lite av ett slöseri med pengar.”

Tomas Sundsmyr

backabo samlat på sin tomt. Studiens slutsats var att han inte kunde utöka museet och borde avveckla delar av sin samling. Men han ville hellre bygga ut verksamheten, vilket inte kunde finansieras. Brandmuseet är kvar på tomten, som tidigare.

I Tibro kommun, två mil öster om Skövde och inte långt ifrån Hjo, ville man bygga ett centrum för mc-sport. Förstudien beviljades 320 000 kronor i stöd. Den blev klar i slutet av 2009, när finanskrisen slagit till. Ännu har bygget inte kunnat finansieras.

2008 beviljades ett annat projekt 169 000 kronor för att undersöka om man kunde göra området kring sjön Viken, i närheten av Töreboda, till ett turistmål i Göta kanal. Man kom fram till att området hade potential och skulle kunna anpassas till målgruppen 40+. Man valde ändå att inte gå vidare, eftersom man ”inte har tid, kraft och ork i nuläget”.

Det är Jordbruksverkets jobb att följa upp och utvärdera leadermetoden och de olika projekten.

När ett projekt är slut skickar projektledaren in en slutrapport till Länsstyrelsen. Denna går sedan till Jord-

bruksverket, där man räknar ihop bland annat hur många arbetstillfällen, nya företag, utbildningstillfällen och nätverk leaderprojekten skapat.

En gång om året skickas siffrorna i tabeller med cirka 70 indikatorer till Bryssel. Europeiska kommissionens anvisningar för hur tabellerna ska fyllas i är ett dokument på 49 sidor.

Per Persson är chef för Jordbruksverkets utvärderingsgrupp. Han menar att det finns ett behov av att gå djupare än EU:s indikatorer. Därför gör Jordbruksverket sina egna sammanställningar.

– EU-tabellerna säger hur mycket pengar som gått ut men de säger lite om vilken verksamhet de gått till. Vi tittar på vad det är för projekt, om de är förstudier eller ungdomsverksamhet, om de är sysselsättningsskapande och om de stimulerar företag och turism. Vi tittar även på hur de bör följas upp framåt i tiden, säger Per Persson.

Niclas Purfürst, chef för Jordbruksverkets landsbygdsavdelning som ansvarar för leader, säger att effekterna av en förstudie är svåra att se direkt.

– Det är en förutsättningsskapande studie. Det kan ta en liten stund innan det sipprar ut kunskap. Eller så kommer man fram till att det inte går att bygga vidare, säger han.

Hur ser du på att nära hälften av förstudierna inte leder vidare?

– Om man vill se vilka möjligheter som finns är det bättre

Foto: Ebba Rosencrantz

En del av leaders syfte är att skapa livskvalitet och få människor att vilja bo kvar på landsbygden.

att man gör en förstudie än en dyr investering. Man ska inte vara så rädd för att hamna fel. Det är alldeles utmärkt att man inser att det inte gick att gå vidare. Det är en sundhet i sig.

I ”Välbesökt och hemsökt kring Kinnevikens” gick man inte vidare för att företaget inte beviljades leaderpengar en andra gång. Kan man inte ofta avgöra på förhand att finansieringen är svår att lösa?

– Tanken med leaderprojekt är att de ska vara förankrade. Man bedömer ju i förväg om projektet är rimligt och om man tror på det. Gör man det så är det inget problem att man jobbar med någonting som verkar lite udda. Det är som en investering på landsbygden. Det är svårt att på förhand veta vad som är bra kommande satsningar.

Tomas Sundsmyr är verksamhetsledare på leader Göta älv. Där beviljar man som regel inte förstudier.

– Vi har sett att det är lite av ett slöseri med pengar. Ofta får man bara bekräftat det man redan vet. Vi har inte så mycket pengar så vi har sagt att det är lika bra att gå direkt på projekten, säger han.

Han menar också att en förstudie i själva verket kan användas som betald tid till att göra en ny ansökan. Så får man inte använda leaderpengar.

– Ibland har förstudierapporterna varit snubblande lika en projektansökan, säger han.

Niclas Purfürst säger att det är upp till respektive leaderområde att ta ställning till vilka projekt de vill bevilja, även om han tror att det ibland kan vara som Tomas Sundsmyr säger, att förstudier inte tillför något nytt.

Foto: Jordbruksverket

”Det är alldeles utmärkt att man inser att det inte gick att gå vidare. Det är en sundhet i sig.”

Niclas Purfürst tycker att förstudier är bra.

Niclas Purfürst

Foto: Emelie Malmros

En stor del av projekten Leader Västra Skaraborg beviljades förstudier. Claes Fahlgren är verksamhetsledare på leaderkonoret i Vara. Han tycker att leader är ett bra sätt att testa idéer på.

– Man måste utgå ifrån de lokala förutsättningarna och fråga sig ”vad behöver vi i just det här området?” Tanken är att det ska vara underifrånperspektiv, därför kan det inte finnas några begränsningar när det gäller till exempel hur många förstudier man beviljar. Sådant här avgörs bäst på lokal nivå, säger Niclas Purfürst.

300 000 kronor för spökturism. Finns det någon gräns för vilka projekt man beviljar?

– Man kan ju fråga sig vad som hade hänt om någon för 25 år sedan hade sagt, ”jag vill bygga ett hotell i ett isblock”, som i Jukkasjärvi. Man ska akta sig för att sätta sig till doms över projekt eller dra förhastade slutsatser om resultaten.

Så gjorde vi

Vi gjorde en undersökning av alla avslutade leaderprojekt i Västra Götalandsregionen under den pågående leaderperioden 2007-2013.

Sammanlagt 71 projekt hade avslutats när vi påbörjade vår undersökning den 23 mars. 37 av dem var förstudier. Av dessa gick 14 inte vidare när projektet var slut och i ytterligare fyra fall är det svårt att bedöma om förstudien gett resultat.

Vi gick igenom samtliga slutrapporter. Vi har också intervjuat flera projektledare, samt pratat med verksamhetsledare i de nio olika leaderområdena i Västra Götaland.

Foto: Emelie Malmros

Foto: Ebba Rosencrantz

Foto: Emelie Malmros

Allt i Nossebro vittnar om att det numera är en retro-ort. Från skyltarna vid infarterna till Nossebro, till retro-lägenheten som ligger vid ån Nossan och har haft 3 000 besökare på ett halvår.

Foto: Emelie Malmros

En förstudie blev startskottet för Nossebro's förvandling. "Vi har fått en identitet och massor av besökare", säger AM Alströmer.

115 000

kronor beviljades förstudien Nossebro - en retroupplevelse.

327 640

kronor beviljades projektet Retro i Nossebro.

När Nossebro nischade sig

Ett bra koncept och marknadsföring blev nyckeln till Nossebro's nya identitet. Sedan 2009 är orten lika med Retro.

Text: Ebba Rosencrantz

När man åker över ån Nossan in till Nossebro möts man av en skylt i gammaldags stil som deklarerar "Retro Nossebro". Sedan 2009 marknadsför sig orten som retro-ort.

Nossebro ligger drygt tre mil öster om Trollhättan och har 1800 invånare. Längs Storgatan är det fullt av låga, fristående hus från 1950-70-talet. På bottenvåningen har man butik och på övervåningen bostad. Idag finns det också ett café, en charkuteriaffär, en museilägenhet, en cykelaffär och en 50-talsbiograf i Nossebro. Allt i retrostil.

På Storgatan ligger en före detta elektrisk affär. Den lämnades som den var när ägaren flyttade sin butik rakt över gatan 1969. Sedan dess har den stått orörd. 19 april 2009 öppnades den upp igen.

– Det var kö runt hela kvarteret när vi öppnade lampaffären. Vi hade dessutom redan ett retro-café, en retro-restaurant och ett samhälle med gamla välbevarade hus. Då tänkte vi att det här kanske vi kan göra ett projekt av, säger AM Alströmer, kommunutvecklare i Essunga kommun.

Man sökte leaderpengar till en förstudie för att undersöka om det fanns intresse och möjligheter för att utveckla Nossebro som retrostad. Det gjorde det. Ett andra projekt för att förverkliga idén om retro-orten beviljades. Och idag, två

"Det är som om Stockholm hade fått två miljoner besökare."

AM Alströmer

år senare, är Nossebro en fullfjädrad retro-ort. Det finns till och med en kommunök som sjunger retrovisor.

– Sedan kom vi på att inreda en lägenhet. Allting, 3 rum och kök, är retro. Det är som att gå in i ett hem från 1960-talet, säger AM Alströmer.

En kvinna på orten hade samlat på 60-talsaker i sitt garage och dessa användes till att fylla lägenheten. När man kliver in är det som om tiden stått stilla. Lägenheten är komplett retro, från de blommiga

kalsongerna som hänger i badrummet till sockerdricksflaskorna i kylan.

– Vi har haft 3000 besök på ett halvår till lägenheten. 1800 personer bor här. Det är alltså som om Stockholm hade fått 2 miljoner besökare, säger AM Alströmer.

Vad är anledningen till att ni lyckats med förstudien?

– Ett bra koncept och marknadsföring. Alla ser retro och alla hänger på! Vi tog fram en logotype och nu finns den på alla påsar från vår ICA-butik. Vi har också en cabaret som döptes till "Retroligt". Det är så mycket retro så det är inte klokt. Största skillnaden nu mot innan är att vi har mycket mer turister. Vi har fått en identitet, säger AM Alströmer.

“Det är jätteviktigt för demokratin att folk samlas och dryftar sina åsikter.”

Maria Fast

Kjell Hermansson och Maria Fast deltog i projektet Utby bastu. Bastun i Utby har funnits sedan 40-talet. Idag används stugan även för andra aktiviteter, som spa, ukulelekurser och möten.

Foto: Emelie Malmros

En mötesplats i Utby

Med hjälp av EU-stöd blev den gamla bastun i Utby en efterlängtdad mötesplats. Även om landsbygdsprojektens resultat är svåra att mäta vittnar många om goda effekter.

Text: Emelie Malmros & Ebba Rosencrantz

I Utby, utanför lilla Edet, bor ungefär 200 personer. Här har det sedan 40-talet funnits en gemensam bastu. Då var Sverige "lort-Sverige". Många familjer saknade tvättmöjligheter hemma och byns bastu var viktig.

Man har fortsatt basta i Utby, kvinnor på torsdagar och män på fredagar. I början av 2009 beviljades Utby Vestens byalag pengar av leader för att bygga om den gamla bastun och i dag fungerar den också som samlingslokal och övernattningsstuga.

Leader är en EU-metod som ska leda till utveckling på landsbygden. Metoden går ut på att de som bor på lands-

bygden själva ska komma med idéer om hur de vill förbättra sin hembygd.

– Den här fastigheten stod outnyttjad och vi sa "tänk om vi kunde få en samlingslokal". Vi hörde efter med kommunen om vi fick bygga om den del av bastun som varit tvättstuga, men det gick lite trögt. Så kom vi på att vi kunde söka leaderpengar, säger Maria Fast, som är ordförande i byalagsföreningen.

Projektet beviljades 136 100 kronor och folk från bygden bidrog med ideellt arbete. Från Leader får man de beviljade

pengarna först i efterhand så för att kunna genomföra bygget tog man lån från banken och gick i borgen för varandra. 15-20 personer deltog i byggandet och ett knappt år senare stod den nya samlingslokalen färdig. Idag anordnas allt från spa-kvällar till studiecirkel och ukulelekurser i den röda trästugan, som också kan hyras ut till övernattande gäster för 100 kronor per person och natt.

Men viktigast är att Utbyborna fått en mötesplats.

– Förr fanns byskola, affär, lanthandel och skomakeri, som det fanns i sådana här bygder. Då lärde man känna varandra och kom samman. Det är döden att de här mötesplatserna inte finns längre. Det är jätteviktigt för demokratin att folk samlas och dryftar sina åsikter, säger Maria Fast.

Många som drivit eller tagit del i leaderprojekt berättar om att arbetet skapat engagemang och sammanhållning. Även om ett projekt inte får det resultat man tänkt, går det sällan spårlöst förbi. Nya kontakter och idéer blir kvar. Ett av leaders mål är att skapa livskvalitet på landsbygden.

Tidigare var landsbygdsstöd de svagas stöd. Det säger Erik Westholm, professor vid institutionen för stad och land vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Han berättar att när leadermetoden växte fram var det en fundamental skillnad gentemot det tidigare arbetet för landsbygdsutveckling.

– Innan stod kommunerna i kö för att bevisa sina problem. Sedan kom tanken på att idéerna ska komma underifrån, trots att pengarna kom uppifrån. Det är naturligtvis i grunden väldigt vettigt. Det kräver engagemang och organisationer. När leader dök upp var det något sensationellt att de själva fick bestämma över pengarna, säger han.

Erik Westholm säger att det ligger något väldigt viktigt i ideologin bakom leader, men också att resultaten är svåra att mäta.

– Från början sade man att det ska ge jobb. Men effekterna är diffusa. Ibland säger man att bara pengarna har gått åt är det bra. Man frågar sig; får man mer för pengarna genom den här processen än om man bara skulle dela ut pengarna direkt till kommunerna? Det är svårt att säga.

Men han tror på leader som metod.

– Tanken är att man ska pröva bygdernas överlevnadskraft istället för att pumpa ut pengar. Det ligger en framtidstro i det. Grundmönstret är att landsbygdens befolkning minskar. Men det finns undantag, lampor som lyser, säger Erik Westholm.

“Ibland säger man att bara pengarna har gått åt är det bra.”

Erik Westholm

Förr hade många familjer inte badrum hemma och bastun användes som tvättinrättning.

136 100

kronor beviljades leaderprojektet Utby bastu.

Innan man kommer in i själva bastun finns ett rum med väggfasta bänkar. Utby bastu är K-märkt och stora delar är sig lika sedan 40-talet.

I Utby bastas det året runt, utom på sommaren. Varje vecka bastas det åtminstone två gånger. På torsdagar bastar kvinnorna, och på fredagar männen.

Text: Emelie Malmros & Ebba Rosencrantz

Hampa, hästar och musikverkstad

Hit gick pengarna också...

2 091 450

kronor beviljades projektet Soundmasters.

Foto: Emelie Malmros

Martin Hedström och Mårten Eriksson jobbar med Soundmasters som drivs av Music factory i Skara.

“Musik kan man göra var som helst”

Man behöver inte flytta till Stockholm för göra musik. Det var tanken bakom Soundmasters.

– Många vill skriva musik, men var börjar man? Jag är personen som ser till att de får kontakter, säger Martin Hedström, projektledare för Soundmasters i Skara. Han kallar musikutbildningen för ett nyföretagarstöd för folk som vill ha musik som levebröd.

Sedan ett halvår tillbaka är den andra omgången av Soundmasters i gång. 25 elever från hela landet träffas en gång i månaden, skriver låtar och producerar musik. Utbildningen startades som ett leaderprojekt 2008. Nu drivs den med stöd från bland annat Sparbanksstiftelsen.

Förhoppningen är att utbildningen ska ge en möjlighet för eleverna att livnära sig på musik. Flera av deltagarna i leaderprojektet har i dag startat egen firma.

En del av projektets framgång tror Martin Hedström beror på musiken i sig.

– Musik går rakt in i människor och har en enorm påverkan, säger han.

Och man behöver inte längre flytta till Stockholm för att göra musik. Martin Hedström säger att det är ett yrke som funkar bra på landsbygden.

– Om man vill starta ett café ute i skogen kanske det inte går så bra, men musik kan man göra var som helst.

När Roger Olofsson började odla hampa var tanken att göra Grästorp självförsörjande på energi. Förra året fick han och nätverket "Green 4u" Grästorps miljöpris för att de plockat upp odlingen av hampa.

Foto: Ebba Rosencrantz

362 510

kronor beviljades projektet Hampaprodukter

“Vi ger oss inte i första taget.”

Idag säljs det så mycket hampaprodukter från Grästorp att materialet inte räcker till.

Utanför Grästorp, mellan Trollhättan och Lidköping, odlas hampa som ska bli till hampaolja, strö, pellets och isolering.

I ett Leaderprojekt 2009 startade Roger Olofsson och fyra andra lantbrukare i området kring Grästorp den ekonomiska föreningen Hampaprodukter för att marknadsföra och ta fram förpackningar till sina produkter.

– Sedan Leaderprojektets slut har vi fortsatt precis som tidigare, bara att vi inte får betalt. Under projektet fick man ju betalt för halva arbetstiden, resten var ideellt, säger Roger Olofsson.

Nu säljer föreningen så mycket att de inte har tillräckligt med material. Första året omsatte de 800 000 kronor.

Vad gjorde ert projekt lyckat?

– Vi ger oss inte i första taget. Vi är engagerade och vi tycker att det är roligt. Vi har experimenterat, testat och byggt egna maskiner, säger Roger Olofsson.

Foto: Emelie Malmros

Roger Olofsson har odlat hampa i Grästorp sedan 2004.

Foto: Emelie Malmros

Kaninströ av hampa är det som säljer bäst.

149 173

kronor beviljades förstudien Fritidsverksamhet

156 250

kronor beviljades förstudien RIG 2010.

Foto: Ebba Rosencrantz

Lena Tillgren tycker att det är bra att leader satsar på en "tjejsport" som ridning.

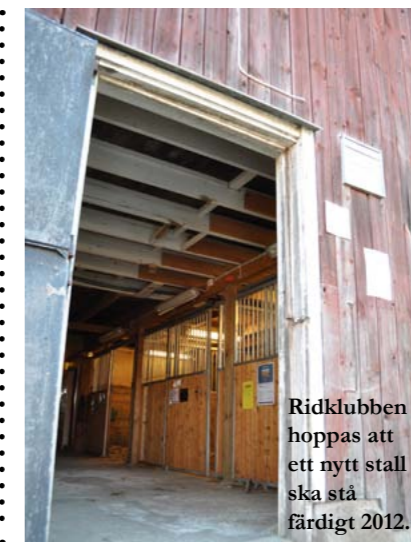
“Vi behövde fler ben att stå på”

Grästorps ridklubb har genomfört två förstudier för att undersöka hur man kan bredda och finansiera sin verksamhet.

– Vi behövde hjälp med att se hur vi kan få fler ben att stå på, så att vi kan överleva, säger Lena Tillgren, på ridskolan i Grästorp.

Ridklubbens första leaderprojekt 2008 var en förstudie för att se om klubben kunde starta fritidsverksamhet på eftermiddagarna utöver ridningen. Man kom fram till att intresset fanns, men inga pengar.

När man två år senare genomförde en andra förstudie för att utveckla sin verksamhet, blev slutsatsen bland annat att man borde bygga ett nytt stall för att kunna hyra ut boxplatser och tjäna pengar. Nu hoppas klubben att kommunen kommer att vilja göra en satsning, så att bygget kan finansieras.

Ridklubben hoppas att ett nytt stall ska stå färdigt 2012.

4

leaderprojekt
nämner
jämfällldhet
i sina mål.

I går kunde ni läsa om EU:s leaderprojekt.

EU-miljarder når inte målgrupp

Text: Emelie Malmros

Kvinnor, invandrare och ungdomar får bara en liten del av EU-kakan. Detta trots att de ska prioriteras särskilt av Jordbruksverket. Det visar en granskning av EU-projekt på landsbygden.

Matilda Bäckström är 17 år och gör praktik i en blomsteraffär i Vara. Hon går i gymnasiet i Lidköping men bor i Levene, tre mil därifrån. Så fort hon har gått ut skolan tänker hon flytta till en större stad, kanske Göteborg eller Norrköping.

– Det är skittråkigt här. Det finns ingenting att göra. I en större stad är det mycket lättare att få jobb och man kan handla kläder, säger Matilda Bäckström.

Som ung kvinna bosatt på en mindre ort tillhör hon en grupp som är prioriterad i det svenska landsbygdsprogrammet, som ska bidra till utveckling av glesbygden.

I gårdagens tidning skrev vi om EU:s leaderprojekt. Leader är en metod för att utveckla landsbygden som bygger på att idéerna ska komma från dem som bor där. Genom leader kan man söka pengar för att genomföra projekt i sin hembygd.

En granskning av alla avslutade leaderprojekt i Västra Götalandsregionen visar att målsättningen att nå kvinnor, invandrare och ungdomar långt ifrån uppfylls.

Av 71 projekt finns jämfällldhet nämnt i målet fyra gånger.

Inte ett enda av projekten handlar om, eller berör, integration.

Av de 71 avslutade projekten är bara fyra inriktade mot ungdomar. 11 projekt anger att ungdomar har deltagit i någon form under projekttiden.

Inom leader har man på flera ställen startat särskilda ungdomssatsningar för att nå ut till unga.

Matilda Bäckström har aldrig hört talas om leader. Men en vän till henne fick pengar för att starta ett eget make up-företag, vilket hon tror kan ha varit ett liknande projekt.

Det största problemet för henne är att det är svårt att hitta ett jobb på en liten ort.

– Det är klart att det finns positiva grejer här också. Det är lugnt och alla känner alla. Men jag kan inte bo kvar här, säger hon.

Det närmaste man i Västra Götalandsregionen kommit ett projekt som nämner integration är "Emigranter från Dalsland", i Leaderområdet Dalsland och Årjäng. I det projektet menar projektledaren att deras arbete med att kartlägga alla som emigrerat till USA gör det lättare för ungdomar att relatera till hur det är att komma till ett främmande land.

Sverige är indelat i 63 leaderområden, till vart och ett av dem hör ett leaderkontor som delar ut projektpengarna. På ett av dem, Leader Västra Skaraborg arbetar verksamhetsledaren Claes Fahlgren. Där såg man att man nådde väldigt få invandrare och kvinnor.

Unga och kvinnor är prioriterade i Sveriges landsbygdsprogram. Matilda Bäckström är 17 år och bor i Levene. När hon gått ut gymnasiet tänker hon flytta, helst till Göteborg.

Foto: Ebba Rosencrantz

På Leader Västra Skaraborg har man satsat särskilt på att nå ungdomar, invandrare och kvinnor. ”Andra områden har kontaktat oss för att de vill genomföra något liknande”, säger Claes Fahlgren.

– Vi startade två paraplyprojekt, ett om genus och jämställdhet och ett om integration. Genom dem kan man söka upp till 30 000 kronor, säger Claes Fahlgren.

Leadermetoden bygger på att flera parter ska vara delaktiga – såväl det lokala förenings- och näringslivet som kommunerna. Det innebär en kulturell skillnad för folk som kommer från andra länder, menar Claes Fahlgren.

– De som kommer från mellanöstern, till exempel, är inte

”Traditionellt sett har stöden riktat sig till jordbruket. Jordbruket är ofta mansdominerat och ojämställt.”

Niclas Purfürst

vana vid föreningsliv på samma sätt som vi. Där har man familjen istället. De vill ofta ha nyföretagarstöd för att starta en butik, men det är inte leader, säger Claes Fahlgren.

Han säger att landsbygden i vissa länder är starkt förknippad med fattigdom. Därför jobbar man med att få invandrare att komma ut i naturen och se landsbygdens kvaliteter.

– När de som driver jordbruk blir äldre kommer det att behövas folk som kan ta över. De unga flyttar härifrån till större städer, så det är jätteviktigt att få dem att flytta tillbaka, och att stanna, säger han.

På Jordbruksverket menar man att leader som helhet är på väg att nå sina målsättningar. Men inte de som gäller de prioriterade grupperna.

– Vi har mål kvar att jobba med och det är integrationsmålet, jämställdhet och ungdomar. Det är olyckligt och vi

Niclas Purfürst

har försökt arbeta med det, säger Niclas Purfürst, chef för Jordbruksverkets landsbygdsavdelning.

Han menar att man är ovana att närma sig de prioriterade grupperna.

– Vi måste försöka komma tillrätta med det för att kunna nå ut och berätta om möjligheterna. Vi är medvetna om att arbetet med de prioriterade grupperna måste genomsyra hela programmet.

Jordbruksverket har gjort ett särskilt utbildningsmaterial, bland annat en film, för att hjälpa Länsstyrelser och leaderområden att bli bättre. Fokus ligger särskilt på jämställdhet, men även integration och ungdomar omfattas.

Varför är det så svårt att nå dessa grupper?

– Grupperna är egentligen inte ett mål, utan en horisontell prioritering. Det finns inget hårt mål, ingen procentsats och det är svårt att mäta eller följa. Nu spekulerar jag, men traditionellt sett har stöden riktat sig till jordbruket och jordbruket är ofta mansdominerat och ojämställt. Inte heller så många utlandsfödda svenskar har jordbruk, säger Niclas Purfürst.

Hållbar utveckling som målsättning

Landsbygdsprogrammets mål är en hållbar utveckling både ekonomiskt, ekologiskt och socialt.

Unga, kvinnor och personer med utländsk bakgrund är särskilt viktiga målgrupper som ska prioriteras.

Det är indelat i tre områden:

- 1 förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft
- 2 förbättra miljön och landskapet
- 3 förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdens ekonomi.

Övriga prioriterade områden:

- mervärden, som lokal och ekologisk mat
- nya varor och tjänster inklusive innovtioner
- utbildning
- mångfald

Har du hört talas om leader?

Kommer du att bo kvar på landsbygden?

Foto: Emelie Malmros

Erik Johannesson, 19, Hjo

– Nej det känner jag inte till.

– Jag vet inte om jag blir kvar. Jag kanske flyttar en sväng, och jag kanske kommer tillbaka. Det är rätt bra här. Nu har jag jobb som målare fram till oktober. Sedan kanske jag åker och jobbar i Sälen, jag har varit där tidigare. Det är fint i Hjo, särskilt på sommaren, och jag har kompisar här. Det finns inte så jättemycket att göra, men man åka till Skövde, där finns det lite mer.

Foto: Ebba Rosencrantz

Linnéa Arvidson, 16, och Sophie Falk, 16, Hjo

Linnéa: Nej, jag har aldrig hört det.

Jag tror inte att det är så många som kommer bo kvar här. Inte jag heller. Det är så fint här, på somrarna kan man bada i Vättern och äta glass. Men det är för litet. Det finns inga affärer. Det är mest som en förort till Skövde.

Sophie: Nej jag har inte hört talas om leader.

Jag ska flytta härifrån. På sommaren är det kul här men på vintern finns det inte så mycket att göra.

Foto: Emelie Malmros

Alexander Dahlberg, 20, Nossebro

– Nej, vad är det?

– Det är väl okej här, men det är tveksamt om jag kommer bo kvar i Nossebro. Jag vet inte riktigt. Jag är från Göteborg och ibland vill jag tillbaka dit eftersom att det är större. Men det är halvt om halvt en fördel att det är så lugnt här. När jag kommer till Göteborg tycker jag att det är för stressigt där.

Foto: Ebba Rosencrantz

Nicolina Jörlind, 20, Grästorp

– Leader har jag aldrig hört talas om.

– Jag vill bo kvar i Grästorp. Jag trivs bra här och jag har jobb i en klädbutik. Jag gillar att det är litet och att alla känner alla, men många av mina kompisar har flyttat härifrån.

Foto: Emelie Malmros

Metodrapport

Analys

Leader bygger på en grundtanke. Initiativen och idéerna ska komma underifrån. Människorna på landsbygden ska själva forma sin hembygd och sin framtid. Det ska finnas frihet att göra sina visioner till verklighet, även de som kan verka lite udda. Och friheten märks. Pengarna går till vitt skilda saker. Bara i Västra Götalandsregionen har leader stöttat allt från att kartlägga spökhus runt Kinnevikens till att marknadsföra hampaprodukter från gårdarna kring Grästorps.

Att bedöma effekten av den här typen av projekt är svårt.

Niclas Purfürst, chef för landsbygdsavdelningen på Jordbruksverket, säger att leaders främsta resultat än så länge är "att det nu finns verksamhet i hela Sverige". Att pengar delas ut är det viktigaste.

Jordbruksverket ser inte något problem i sig i att en stor del av projekten inte lever vidare. Men när en miljardinsats mäts i mjuka värden blir den svår att granska och svår att ifrågasätta.

I Västra Götaland har 3 miljoner kronor gått till förstudier som aldrig ledde vidare. 3 miljoner kronor, bara i Västra Götalandsregionen, bara för de avslutade förstudierna, bara den här omgången av leader. Vad är motsvarande siffra för Sverige, för EU? Många vi pratat med ser det som att man genom leader "hämtar hem" EU-pengar som annars skulle brinna inne.

Men pengarna uppstår inte ur tomma intet. Sverige betalar årligen cirka 30 miljarder kronor till EU och hälften av landsbygdsprogrammets budget i Sverige är svenska skatte-

pengar. Den totala EU-budgeten för landbygdsutvecklingen i EU mellan 2007 och 2013 är ca. 700 miljarder kronor. Till det kommer lokala bidrag från kommuner.

Under arbetets gång har det blivit tydligt att det här är ett område som sällan granskas. I kontakterna med Länsstyrelsen fick vi höra att det "aldrig är någon som frågat om" redovisningarna för ett leaderprojekt tidigare.

Nej, att följa upp leadermiljarderna är det sällan någon som bemödar sig om. Och vem som ytterst ansvarar för dem är svårt att sätta fingret på, även om man försöker.

Eftersom besluten fattas lokalt och visionerna plockas upp på gräsrotsnivå går det inte att sätta begränsningar eller hårda mål. Inte ens att prioritera invandrare, kvinnor och ungdomar vill man kalla för ett mål. Det är istället en "horisontell prioritering". Att det inte är ett hårt mål är tydligt. Inte ett enda av projekten i vår granskning handlar till exempel om integration.

Glesbygdens sociala nätverk har tunnats ut i takt med att befolkningen minskat, servicen blivit sämre och kontaktnät och informationsflöden blivit i stort sett oändliga. Men det kommer alltid att finnas de som vill bo på landsbygden. Därför behövs det mötesplatser. Säkert bidrar leader till det, men att pengar delas ut för lättvindigt och utan krav på långsiktighet gynnar ingen. Varken skattebetalarna eller landsbygden.

*Emelie Malmros
Ebba Rosencrantz*

Inledning

När Ebba var reporter på Smålands-Tidningens redaktion i Sävsjö kom hon i kontakt med flera leaderprojekt. Leaderprojekt är småskaliga EU-projekt för landsbygdsutveckling. I Sävsjö kommun fick folk 30 000 kronor för att visa upp sina Märklin-tåg och det gavs pengar till diverse olika småprojekt som verkade väldigt märkliga.

Då föddes tanken att det skulle vara intressant att se vad det blir av alla dessa projekt.

Leaderprojekt finansieras med pengar från EU, jordbruksverket och kommunen. Projektet måste även själv bidra med finansiering, det är ofta i form av ideellt arbete som värderas till en viss summa. Tanken med leader är att idéerna ska komma underifrån och att kommunen, näringslivet och föreningslivet ska samarbeta om projektet så att de blir väl förankrade.

Landsbygden i Småland

Den fråga vi framförallt önskade få svar på under vår granskning var: Är projekten livskraftiga? EU är ett område som säl-lan granskas och vi kände båda att det var något vi hade dålig kunskap om. En granskning av vad en liten del av alla EU:s pengar går till skulle fylla en kunskapslucka såväl rent medialt som för oss personligen.

Landsbygden i Småland

Mycket statliga pengar går alltså in i de här projekten, vad händer med dem? Är kontrollen av vad som händer med dessa pengar mindre än för övriga statliga verksamheter?

Landsbygden är kraftigt journalistiskt underrepresenterad.När vi sökte på Mediarkivet fann vi inte en enda artikel som handlade om leader i stort. Däremot var olika lokala leaderprojekt flitigt omskrivna i diverse små lokaltidningar. Det gjorde oss än mer övertygade att ett större helhetsgrepp skulle vara intressant.

Sveriges Lantbruksuniversitet har gjort en halvtidsutvärdering av hur landbygdsprogrammet under perioden 2007-2013 fungerar. När vi läste den upplevde vi dock att den var svår att förstå innebörden av och präglades av samma otydlighet som beskrivningarna av de olika leaderprojekt vi tittat på.

En utomstående granskning för att följa upp de enskilda projekten kunde därför fylla en funktion.

Vi visste att det skulle bli ett svårt ämne att undersöka. Det finns otroligt många nivåer, personer och instanser inblandade. EU är verkligen en svår genomtränglig administrativ och byråkratisk djungel. Det visste vi redan innan. Nu vet vi det än mer.

Syfte

Syftet med vår undersökning är att bringa klarhet i vad en del av EU:s pengar går till. Hur följs de upp och vad leder dessa pengar till? Helt enkelt att göra ett slags utvärdering av leader som metod. Att leader är en del av EU:s hårt kritiserade landsbygdsprogram gör ämnet än mer intressant. Innan vi startade vårt examensarbete var vi övertygade om att vi skulle hitta något lurtt i dessa drivor av pengar och papper. Så blev inte riktigt fallet. Men vårt arbete är en intressant inblick i ett system och ett antal projekt som få vet någonting om.

Metod och materialanvändning

De metoder vi använt oss av är:

- Bakgrundsintervjuer för att sätta oss in i ämnet.
- En kvantitativ analys av de avslutade projektens slutrapporter.
- Intervjuer med verksamhetsledare och projektledare i syfte att följa upp enskilda projekt och dess resultat.
- Mer djupgående intervjuer med chefen för landsbygdsavdelningen på Jordbruksverket, chefen på utvecklingssektionen på Västra Götalands länsstyrelse. Verksamhetsansvariga på Leader Östra och Västra Skaraborg. Hjo kommunstyrelseordförande, samt projektledare för sex olika projekt.

Landsbygden i Småland

Det material vi använt oss av är följande:

- Projektrapporter för alla avslutade leaderprojekt i västra Götaland.
- Verksamhetsstrategier för alla nio leaderområden i Västra Götaland.
- Projektansökningar och beslutsmotiveringar för några utvalda projekt.
- Ekonomiska redovisningar av fem utvalda projekt.
- EU:s tabellverk och instruktioner för redovisning.

Vi har även tittat på:

- Jordbruksverket och SLU:s halvtidsutvärdering av leader.
- Europeiska revisionsrättens rapport om leader.

Landsbygden i Småland

Till en början hade vi inga direkta frågeställningar utan undersökte ämnet förutsättningslöst. Vi ringde runt och gjorde timslånga bakgrundssamtal med personer på Jordbruksverket och olika leaderkontor för att försöka förstå hur finansieringen och beslutsprocessen ser ut, hur det svenska landsbygdsprogrammet fungerar och så vidare.

Vi begärde också ut ett antal projektansökningar och slutrapporter för att få en bild av hur projekten och redovisningen såg ut. Här strök vi under saker vi tyckte var av intresse och reagerade på.

Slutrapporter är den rapport alla projekt skickar till Länsstyrelsen när projektet avslutats. I rapporten ska projektledaren redogöra för om man gjort det som man angav i projektansökan att man skulle göra. Har man inte det får man heller inga pengar eftersom pengarna betalas ut retroaktivt. Slutrapporterna ger därför en bra bild av vad som genomförts i projektet och vad målet med projektet var.

Landsbygden i Småland

Projekten är indelade i olika ämnesområden beroende på vilken verksamhet som projektet sysslar med. Först tänkte vi avgränsa oss till de projekt som handlade om företagande och entreprenörskap, eftersom vi antog att de skulle vara lättast att följa upp effekterna av. Hur många av de här företagen finns kvar efter projekttidens slut? Hur många nya jobb har skapats?

Vi ringde runt till några projekt och ställde frågor kring verksamheten och leader. Hur arbetar man med projektet idag? Vad ansåg man om leader?

Efter några rundringningar visade det sig vara väldigt svårt att bedöma hur lyckade projekten egentligen var. Vissa delar av verksamheten kunde finnas kvar, andra inte. Någon enkel uppdelning i lyckade respektive misslyckade projekt var därför svår att göra. Dessutom var det väldigt tidsödande. Det tog mycket tid att få tag i alla projektledare. Vi var därför tvek-samma till telefonenkät som metod.

Landsbygden i Småland

Vi kom, efter diskussion med vår handledare, fram till att vi skulle avgränsa oss till Västra Götalandsregionen. Det var en lagom mängd projekt som redan hunnit avslutas, 101 stycken. Västra Götalandsregionen är också bra eftersom vårt material då kan tänkas intressera Göteborgs-Posten. Dessutom underlättar det för oss att besöka projekten.

Vi bestämde oss för att begära ut slutrapporterna för alla avslutade projekt under den senaste leaderperioden, 2007-2013. Från början var det 101 avslutade projekt i regionen. Sedan visade sig att slutrapporter endast kommit in för 71 av projek-ten. Dessa 71 projekt blev alltså vårt material.

Landsbygden i Småland

Hela tiden har det långsiktiga perspektivet varit det vi varit mest intresserade av. Vad händer med dessa projekt efter projekttidens slut och vad blir deras bestående effekter?

Vi ville visa hur många bestående arbetstillfällen och nya företag de olika projekten gett. Ett av målen i landsbygdsprogrammet är nämligen att nå ökad sysselsättning på landsbygden.

I slutet på slutrapporterna fanns uppgifter om hur många arbetstillfällen projektet uppgavs ha lett till, hur många ungdomar, kvinnor, män och invandrare som deltagit i projektet, bland annat. Här hade vi alltså siffror. Det kändes mätbart och som en bra utgångspunkt eftersom så mycket annat i projekten och projektrapporterna var flummigt och svårt att mäta och bedöma.

Landsbygden i Småland

Vi bestämde oss för att koda samtliga projekt med hjälp av Excel. Vi valde ett antal variabler att undersöka med bakgrund i de kunskaper vi fått genom intervjuer och rapportläsande. Vissa av variablerna fungerade också som ett sätt för oss att organisera materialet. Till exempel jordbruksverkets journalnummer.

Landsbygden i Småland

Landsbygden i Småland

Landsbygden i Småland

De variabler vi valde att koda och skriva in i Excel var:

- Projektets namn
- Journalnummer
- Leaderområde
- Typ av projekt (om det var förstudier eller annan verksamhet)
- Namn på projektägaren
- Typ av projektägare (om det var ett företag, förening eller privatperson)
- Hur mycket de fått i projektstöd, alltså stöd från jordbruksverket och EU
- Hur mycket de fått i LAG-stöd, alltså hur mycket pengar de fått från det lokala leaderkontoret
- Namn på projektledaren
- Projektledarens kön
- Antal kvinnor som deltog i projektet

- Antal män som deltog i projektet
- Antal invandrare som deltog i projektet
-Antal ungdomar som deltog i projektet
- Har projektet jämställdhet i målen?
- Har projektet etnicitet i målen?
- Har projektet miljö i målen?
- Är det ett projekt som vänder sig till ungdomar?
- Hur många arbetstillfällen har projektet gett?
- Hur många nya företag projektet har gett?
- Hur många nya produkter har projektet gett?
- Hur många nya nätverk har projektet bildat?
- Synpunkter på leader. Här ville vi komma åt det som vi upptäckt när vi ringt runt till några projekt under den allra första fasen. Flera projektledare hade under samtalen synpunkter på administrationen kring leader och tyckte att den var krånglig. Här hoppades vi få en bild av hur vanligt det var.

Vi hade en punkt som hette övrigt. Där skrev vi en kort sammanfattning av materialet och olika saker vi reagerat på vi genomläsningen av slutrapporten. Vi hade också en punkt som vi kallade för frågor till materialet. Här skrev vi ner frågor vi ställt oss vid genomläsningen och som skulle kunna vara intressanta att få svar på. Här rymdes också kritiska reflektioner kring projekten.

Tyvärr visade det sig efter att vi kodat i ett par veckors tid att många av projektredovisningarna saknade uppgifter om till exempel nya arbetstillfällen och en rad andra faktorer. Mallarna för redovisning såg olika ut i de olika leaderområdena. Alla använde sig inte av Jordbruksverkets mall. Kodningen gick alltså inte att använda som det statistiska underlag vi tänkt.

Det vi framförallt fick ut av vår väldigt tidsödande kodning var det här:
- Jämställdhet: Av 71 projekt finns jämställdhet med i målen 4 gånger. Dessa är RIG 2010, Dusty road blues festival, Mauritzbergs musikdagar och Not quite gjuteri och ugnspark.

- Etnicitet: Etnicitet nämns inte i målen för något av projekten. Det närmaste man kommer är Emigranter från Dalsland som menar att deras projekt gör det lättare för ungdomar att relatera till hur det är att komma till ett främmande land. Endast i 8 av projekten anges att invandrare deltagit, i flera fall engelsmän.

- Ungdomar: 11 av projekten anger att ungdomar deltagit. Av alla projekt så är 4 stycken inriktade på ungdomar. Även om detta inte är uttalat i målen för projektet.

Efter att vi blivit besvikna på vår kodning var vi alltså tvungna att hitta ännu en metod för att undersöka de valda projekten Efter en handledning med Åsa så bestämde vi oss för att begära ut ekonomiredovisningarna till ett antal projekt eftersom vi hoppades att det skulle finnas någonting där. Vi valde fem projekt som varit dyra och där vi undrade vad pengarna använts till. Dessa var:

Saluhallen i Hjo
Välbesökt och hemsökt i Kinnevik
Kropp och själ i Bohus
Gemensamma drivkrafter i Edsleskog
Emigranter från Dalsland

Vi blev först nekade av Länsstyrelsen att få ut dem eftersom man hävdade att de innehöll uppgifter som kunde leda till skada för enskilda personer. Man menade att redovisningarna innehöll kontonummer till privatpersoner och att det till exempel kunde finnas uppgifter om småföretag som kunde skadas i materialet. Vi tyckte att det lät fullständigt orimlig när vi fick detta besked på skärtorsdagen. Väl tillbaka i skolan kontaktade vi Nils Hanson och Jan Turvall, för expertis kring offentlighetsprincipen.

Nils Hanson ansåg att vi skulle lirka med dem och inte be om någon besvärshänvisning, eftersom det innebär att man läser sig. Jan Turvall tyckte å sin sida att vi borde be om en besvärshänvisning. Vi valde att lirka.

Efter flera samtal till chefen för utvecklingssektionen på Länsstyrelsen i Västra Götalands län sade han att de skulle överväga igen om vi kunde få ut materialet. Efter ytterligare en veckas betänketid fick vi ut redovisningarna för de fem projekt vi begärt.

Men när vi väl fick ut pappren var det försent att börja använda oss av dem. Vi blev oroliga att vi annars inte skulle hinna

klart med någon del av arbetet. Dessutom hade vi bara fått ut kostnadsposterna för utbetalning av projektstödet. Ville vi gå vidare med någon del av det materialet och till exempel se kvitton skulle vi behöva begära ut ytterligare handlingar, vilket skulle ta ytterligare tid. Därför var vi, tråkigt nog, tvungna att lämna det spåret.

Om vi haft mer tid hade vi velat granska exakt vad pengarna går till. I ekonomiredovisningarna finns varje krona specificerad. Till exempel hade det varit intressant att granska projektledarna. Vi vet att de har mellan 25-30 000 kronor i lön, men vad har de för kunskaper som gör dem lämpliga för att driva de olika projekten? Kan det vara så att hundratusentals kronor gå till projektledare som inte har någon särskilt erfarenhet inom det område de verkar? Det skulle också vara inresant att granska vilka som blir projektledare. Är det vanligt att projektägaren och projektledaren känner varandra? Konsulter är även det en vanligt förekommande utgiftspost. Vilka är dessa konsulter? Vilka uppgifter utför de, och vad får de i timlön?

Flera förstudier har beviljats 500 000 eller mer. Det skulle vara intressant att undersöka vad dessa pengar går till och om kostnaderna rimliga i förhållande till vad man genomför?

Det här är exempel på saker vi hade velat ta reda på om vi haft mer tid eller om vi skulle gå vidare med granskningen.

Ytterligare en metod

Nu stod vi inför ännu ett val av metod. Vi hade genomfört en systematisk undersökning där vi kodade de 71 slutrapporterna men det material vi fått fram räckte inte till. Vi hade sett att få projekt riktade sig till kvinnor, invandrare och unga, trots att dessa ska prioriteras. Men vi behövde få fram mer material.

Efter att vi pitchat vår idé för SVT:s Nadja Yllner tyckte hon att det viktigaste var att få reda på hur många av projekten som inte blev någonting. Hur mycket pengar hade lagts på projekt som inte fanns kvar efter projekttidens slut? Vad tyckte kommunerna om att deras pengar gått till projekt som inte gett någonting?

Vi var alltså tillbaka till den fråga vi ställt oss hela tiden: Vad händer med projekten? Vi insåg att det här var den fråga vi var tvungna att ställa och svara på.

Efter det här mötet återstod alltså ingenting annat än att börja ringa runt till alla projekt igen. Det kändes problematiskt. Vi hade inte tyckt att det fungerat särskilt väl att göra det tidigare i arbetet. Dessutom hade vi kunnat använda den här metoden långt tidigare eftersom vi redan övervägt den. Då skulle vi ha kommit betydligt längre i vårt arbete än vad som nu var fallet.

Vi valde att endast följa upp förstudierna, alltså cirka hälften av de projekt som vi tittat på. Förstudiernas syfte är att undersöka intresset för en idé för att kunna avgöra om den är värd att gå vidare med eller inte. Vi var därför intresserade av att se om man gått vidare med de idéer man fått pengar för att undersöka.

De projekt som inte var förstudier handlade ofta om mer konkreta saker, som att bygga en bastu eller anlägga en vandringsled. Dessa projekt genomförde det de angett i sin ansökan att de skulle genomföra, annars hade de inte fått några utbetalningar. Att följa upp dem och utvärdera deras effekter bedömde vi därför som mindre intressant och i det närmsta ogörligt.

När vi skulle påbörja våra uppföljningssamtal till projekten började vi med att ringa till de nio leaderkontoren i Västra Götalandregionen, istället för att ringa runt till alla de enskilda projekten. Detta kom att bespara oss massor av tid.

Vi ringde till verksamhetsledarna på de 9 kontoren i Västra Götaland och frågade vad som hänt med de olika förstudierna sedan projekttidens slut. Kontoren visade sig ha mycket bra koll på vad som skett med projekten och om de gått vidare eller ej. De kunde också ge en sammanfattande och översiktlig bild av projekten, vilket var mycket positivt. När vi intervjuade projektledarna hade vi stora problem med att det lätt blev för detaljerat och intervjuerna tog då väldigt mycket tid i anspråk utan att alltid ge klara svar.

Det är dock även en invändning man kan ha mot den här metoden. Vi fick inte veta alla de detaljer kring projekten som vi fått om vi ringt direkt till alla projektledare. Vi bedömde dock att den information vi fick var tillräcklig för att bedöma om projekten kunde anses ha levt vidare eller inte. Dessutom hade det inte varit realistiskt att hinna ringa runt till samtliga 37 projektledare eftersom de inte är tjänstemän och vi i många fall bara kunde få tag i deras hemnummer. I de fall vi var tveksamma ringde vi ändå upp projektledare för att få mer information om vad som hänt sedan projekttidens slut.

Vår rundringning visade att ungefär hälften av förstudierna inte ledde till någonting. Några för att förstudierna visade att det inte var möjligt att finansiera den verksamhet man ville starta. Men många för att man av olika skäl valde att inte fortsätta med projektet.

Insamling av material

Materialet har i väldigt hög grad samlats in genom telefonintervjuer med bland annat Jordbruksverket, Länsstyrelsen i Västra Götalands län samt med verksamhetsledarna för de olika leaderområdena. Vi har också telefonintervjuat ett antal projektledare. Det har fungerat relativt bra att göra telefonintervjuer för att skaffa bakgrundskunskaper och vi har lagt väldigt mycket tid på att göra sådana kunskapsintervjuer. Antagligen hade det varit ännu bättre att göra vanliga intervjuer men eftersom våra intervjupersoner befinner sig på så spridda platser runt om i Sverige så var det inte möjligt.

När vi var klara med sammanställningen av de resultat vi fått från rundringningen sammanställde vi, med hjälp av vår Excel-sammanställning, hur mycket pengar som sammanlagt gått till projekt som inte lett vidare. Efter det var det dags för den sista delen av vårt arbete.

Bildmaterial från projekt

Vi valde ut ett antal projekt som vi ville besöka. Urvalet gjordes främst på journalistiska grunder och baserades då i första hand på bildmässighet, men också på kontraster. Vi ville ge en bra överblick och blandning av projekt. Därför valdes både förstudier och mer handfasta projekt, både de som inte lett vidare och framgångsrika projekt.

De projekt vi valde att besöka fokusera på var:

Välbesökt och hemsökt kring Kinnevik
Hjo saluhall
Utby bastu
Nossebro-en retroupplevelse
Hampaprodukter
RIG-2010 och Förstudie fritidsverksamhet
Soundmasters

Bildmaterial från projekt

Anledningen till att vi valde att besöka dessa projekt och intervjua dem på plats var dels att vi ville se sammanhanget som dessa projekt verkade i. Vi ville inte sitta i Göteborg och skriva om landsbygden. Dessutom ville vi ha ett eget bildmaterial.

Vi spenderade därför tre dagar med att åka runt i Västra Götalandsregionen och besöka projektledare, intervjua verksamhetsledare och kommunföreträdare.

Slutsats

Även efter vår undersökning är vi ambivalenta till leader. Vi har sett många bra exempel. Men också exempel på hur miljontals kronor gått till förstudier som inte lett vidare.

Det är svårt att ha en bestämd åsikt om leader. Det är inte svart eller vitt och det har vi försökt visa i vårt arbete. Vi har under arbetets gång reagerat på flera saker. Dels på att kvinnor, invandrare och ungdomar inte alls nås av insatserna i den grad Jordbruksverket skulle önska.

Dels har vi reagerat på att det egentligen inte finns några krav på att projekten ska lyckas.

Bildmaterial från projekt

Projekten är dessutom svåra att följa upp och på alla nivåer diskuteras mjuka värden som livskvalitet och nätverk. Samtidigt ska dessa värden omvandlas till hårda siffror som ska skickas till EU och vara en del av deras utvärdering av leader. Att svara på frågan om pengarna skulle kunna användas mer effektivt är svårt, men tydligt är att leader är en enorm byråkratisk och administrativ apparat.

Det finns inga tydliga svar, inget rätt eller fel. Men vårt arbete ger en inblick i vad en del av EU-pengarna går till. Från Bryssel, hela vägen till landsbygden i Västra Götaland.

Arbetets gång

Instuderingsfasen

Bildmaterial från projekt

Första tiden användes till många och långa telefonsamtal till Jordbruksverket, Länsstyrelsen och ett flertal leaderområden. Vi insåg snabbt att det var otroligt mycket byråkrati att sätta sig in i. Det var dessutom svårt att hitta en person som hade god övergripande kunskap. Jordbruksverket verkade ha en väldigt uppdelad organisation så det krävdes väldigt många samtal till väldigt många olika personer för att få svar på hur saker och ting fungerade. En annan svårighet var alla luddiga styrdokument. Hur skulle vi kunna utvärdera leader och landsbygdsprogrammet när målen förklarades med ord som ”mångfald”, livskvalitet”, ”hållbarhet”.

Bildmaterial från projekt

Att bedöma huruvida sådana mål uppfylls eller ej är i princip omöjligt. Här började även våra metodologiska problem, det kändes omöjligt att hitta en metod för att svara på huruvida leader uppfyller sina mål.

Redan tidigt började vi förstå varför EU granskas så lite. Det är svårt att överblicka, det tar mycket tid och det finns otroligt många inblandade instanser.

Vad ska vi granska?

Bildmaterial från projekt

Ett spår vi hade från början var att ta reda på vad pengarna i de enskilda projekten gick till. Vad går pengarna till och är det vanligt att samma personer beviljas pengar till flera projekt?

Bildmaterial från projekt

Vi begärde ut några slutrapporter, alltså de rapporter projektledarna skickar in till Länsstyrelsen efter att projektet avslutas. Här står vad man gjort i projektet, om målen med projektet uppfyllts etc.

Vi begärde också ut några projektansökningar. I det här skedet hade vi inte avgränsat oss utan läste rapporter från olika delar av landet. Här strök vi under saker vi tyckte var oklara och intressanta.

Bildmaterial från projekt

Vår genomgående problematik som följt oss från början till slut är svårigheterna att hitta någonting som är mätbart. Både projektansökningar, slutrapporter och Jordbruksverkets mål för leader är så luddiga och svåra att utvärdera att det nästan är omöjligt att säga om leader uppfyller sina mål eller inte. Det finns också så kallade horisontella mål som till exempel att nå kvinnor, invandrare och ungdomar. Detta är prioriteringar som ska finnas med i arbetet med landsbygdsprogrammet men man har ingen konkret målsättning med dem, till exempel hur många procent kvinnor som ska delta i olika insatser.

Bildmaterial från projekt

Även Jordbruksverket har svårigheter att bedöma leaders effekter. Niclas Purfürst, chef för landsbygdsavdelningen på Jordbruksverket har sagt såhär: ”Det tydligaste resultatet av leader är att verksamhet är igång i hela Sverige”. Det säger ganska mycket om hur svårt leader är att utvärdera, även för Jordbruksverket.

Bildmaterial från projekt

Tidigt i arbetet, den första veckan, trodde vi att vi var ett avslöjande på spåren. Samma person förekom nämligen både som projektledare och som verksamhetsledare för ett leaderområde.

Detta var dock innan vi hade klart för oss hur verksamheten fungerar.

Dels är det inte ovanligt att LAG-grupperna, de lokala grupper som fördelar pengarna och beslutar om projekt, initierar egna projekt.

Det förekommer också att personer som är med i LAG driver egna projekt. Det har vi själva stött på i fler än ett fall. Praxis är då att personen lämnar rummet när det beslutas om det enskilda projekt som hon själv ska delta i. Man kan dock fråga sig vilken betydelse det här har och hur ofta det förekommer.

Bildmaterial från projekt

Det är ytterligare ett spår vi i efterhand kan se att det hade varit intressant att gå vidare med.

Att verkligen gå till botten med det hade dock krävt massor av tid och en närmare granskning av vilka som är med i LAG och hur många projekt som går till människor som på ett eller annat sätt har en koppling till LAG. Det var inte det vi ville lägga tid på då.

Bildmaterial från projekt

Tidigt i arbetet fick vi bilden av att revisionen granskades minutiöst, medan långsiktigheten och uppföljningen var mindre noga. Det här gjorde att vi relativt tidigt lade revisionsspåret åt sidan. Vi tänkte helt enkelt att vi inte skulle hitta några oegentligheter värda namnet i projektens kvitton. Vi fick rådet att granska de större projekten, de har större krav på långsiktigheten och på att skapa arbetstillfällen. Samtidigt har alla, under hela arbetets gång repeterat att ”det är tillåtet att

misslyckas”. Det var alltså inte helt lätt att dela in projekten i lyckade respektive misslyckade och ett stort problem har varit just detta. Det finns inte så tydliga krav på vad projekten ska leda till. Det finns bara krav på att de ska genomföra det de skrivit i projektansökan att de ska genomföra. Annars får de inga utbetalningar.

Vi ringde runt till några projekt för att följa upp vad som blivit av dem. Det tog dock väldigt lång tid och det var svårt att bedöma om projekten kunde sägas leva vidare. Vi kom överrens om att vi var tvungna att hitta ett annat sätt att göra vår undersökning.

Vi fortsatte att läsa slutrapporter utan att veta vad vi skulle fokusera på. Ganska så länge fokuserade vi därför inte alls. Ganska tidigt i arbetet kände vi också att vi ville veta vad vi skulle hitta, innan vi hittade det. Det är naturligtvis omöjligt, men vi blev snabbt otåliga och stressade.

Att välja metod

Vi beslutade oss till slut för att använda oss av kvantitativ metod. Vi skulle koda alla avslutade projekt i Västra Götalandsregionen.

Vi begärde ut alla projekt i Västra Götalandsregionen som avslutats under den här leaderperioden. Det blev 71 projekt. Det blev en del tjafs med Länsstyrelsen som ansåg att det var jobbigt för dem att ta fram dem. Projekten fanns på Jordbruksverkets hemsida men på grund av problem med skrivarna på JMG så gick flertalet pdf-filer inte att skriva ut. Vi bad därför att få ut dem från Länsstyrelsen i Västra Götaland. Den avdelning vi sökte låg i Borås. Vi åkte till slut dit för att kunna kopiera allt material vi behövde, i tron att det skulle vara det enklaste för alla, bara för att upptäcka att de plockat fram fel material. Vi fick åka hem igen efter oförrättat ärende.

Väl tillbaka i Göteborg fick vi hjälp av Heikki att skriva ut dem på en annan skrivare, men det tog oss gott och väl en vecka att få alla projektredovisningar utskrivna och samlade.

Vi valde att koda med hjälp av 22 variabler. Vissa av dem var till för att sortera materialet, men de flesta var av typen: antal nya arbetstillfällen, antal deltagande kvinnor och invandrare samt antal kvinnliga respektive manliga projektledare. Vi tänkte också att vi genom den här kodningen skulle få ett referensmaterial vad gäller antal nya produkter, nya arbetstillfällen och företag.

Sedan var tanken att vi skulle ringa och undersöka om de nya företag, arbetstillfällen och produkter projektledarna angett verkligen blivit av.

Vi hoppades kunna teckna en bild av att projektledarna själva (vilka är de som skriver slutrapporterna) överdrev antalet nya företag och att man sedan vid en rundringning en tid senare kunde påvisa att flertalet arbetstillfällen och nya företag antingen inte fanns kvar längre, eller aldrig hade funnits.

Denna metod misslyckades när vi insåg att många av uppgifterna saknades för många av projekten. Särskilt gällde det projekten från ett par av leaderområdena.

Vi ringde runt och försökte förstå varför så många av projekten saknade svar på vissa av våra indikatorer. Då visade det sig att projektledarna inte behövde utgå från Jordbruksverkets mall för redovisning, utan att vissa områden hade sina egna mallar.

Det vi främst fick med oss från kodningen var att antalet projekt som hade integration, jämställdhet och ungdomar uttalat i sina mål var väldigt få. Trots att de är prioriterade grupper inom landsbygdsprogrammet. På den variabeln fanns det i de allra flesta fall siffror. Det kom också att bli ett av våra huvudresultat.

Kodningen tog lång tid och gav i slutändan inte så mycket som vi hade hoppats. Trots det var den nog ändå nödvändig. Den gav struktur åt ett material som annars hade varit svårt att överblicka. Bland annat gav den oss en tydlig tabell över alla projekten och hur stora summor de fått i projektstöd och stöd från kommunerna.

Dessutom såg vi att fler än hälften av projekten var så kallade förstudier. En insikt som väckte intresse men fick vila ytterligare ett tag.

Att välja en ny metod

När vi insåg att kodningen var något av en återvändsgränd började vi titta på de olika leaderområdenas utvecklingsstrategier. Alltså de styrdokument som anger vad som är målen med varje leaderområdes verksamhet och vad man ska arbeta med inom just det området.

Vi började också titta på LAG-gruppernas sammansättning. Var kvinnor och invandrare underrepresenterade här? Nej, det var de inte och undersökningen av de olika utvecklingsstrategierna gav inte heller det något.

Nu började vi diskutera om vi ändå skulle börja ringa runt till alla projekt. Men det tog emot eftersom vi redan försökt det och det var väldigt svårt att få en klar bild av projekten. Att dela in dem i lyckade respektive misslyckade som vi hade velat göra från början hade även det visat sig vara svårt.

Vår handledare rådde oss att begära ut ekonomiredovisningarna, vilket inte visade sig vara så lätt. Länsstyrelsen i Västra Götaland hävdade att de var belagda med sekretess eftersom de ansåg att det fanns uppgifter där som kunde leda till skada på enskilda personer och företag. När vi till slut fick ut ekonomiredovisningarna var det för sent och vi var tvungna att lämna det spåret. Istället landade vi i att ringa runt till alla förstudier och försöka bedöma deras resultat. När vi gjort detta kom vi fram till en siffra på hur många av dem vi ansåg hade gått vidare.

Sedan var det äntligen dags att åka ut och träffa projektledare och verksamhetsledare och göra intervjuer utifrån våra resultat.

Sammanfattningsvis har vi har haft stora metodologiska problem under hela arbetets gång. Först för att vi inte hittade någon metod att utvärdera projekten med.

Slutligen landade vi i den metod vi tänkt oss från allra första början, ett slags telefonenkät. Hade vi gjort det från början hade vi sparat väldigt mycket tid. Som det var nu lade vi mycket tid på att pröva olika metoder som av olika skäl sedan inte visade sig fungera. Sånär i efterhand kan vi dock se att såväl kodningen som att ringa runt till projekten har fyllt sin funktion och bidragit till det slutgiltiga materialet.

Källförteckning

Skriftliga källor:

Webbsidor

Jordbruksverkets hemsida

http://www.sjv.se/amnesomraden/stodtilllandsbygden/allastodformer/leader.4.1a3366210bfaf3257180002493.html

Jordbruksverkets projektdatabas

https://etjanst.sjv.se/asken/faces/lbw/SearchAndListLBW.jsp

Beskrivning av landsbygdsprogrammet - Jordbruksverkets hemsida

http://www.sjv.se/amnesomraden/mojligheterpalandsbygden/landsbygdsprogrammet/vadarlandsbygdsprogrammet.4.7a446fa211f3c824a0e8000171998.html

Blogg Emils tankar, redaktör: Per Dahl

http://emilstankar.se/?newsitem=9341

Rapporter

”The future of Europe´s regional Policy”, Fabrizio Barca, Italian Ministry of Economy and Finance. European Commission. Sciences Po.

”Uppföljning av långsiktiga effekter av Leaderprojekt- Astrid Lindgrens hembygd, Smålandsgruppen och Sommenbygd”

Lars Larsson & Anna-Maria Montell 2006, Dalarnas forskningsråd.

”Implementation of the leader approach for rural development”, specialreport No 5, 2010.

”Leader som metod för att stödja landsbygders långsiktiga utvecklingsförutsättningar”,

Cecilia Waldenström & Lars Larsson

Citerade källor

Jordbruksverket

-Niclas Purfürst chef för landsbygdsavdelningen på Jordbruksverket 036-15 58 74,070 604 07 89

-Per Persson, chef för Jordbruksverkets utvärderingsgrupp, 070-399 65 51

Verksamhetsledare

-Claes Fahlgren, verksamhetsledare, Leader Västra Skaraborg, 0512-169 71/ 0702-73 75 90

-Tuula Saarimäki, verksamhetsledare, Leader Östra Skaraborg, 0702-46 00 99

-Thomas Sundsmyr, verksamhetsledare, Leader Göta Älv, 0303-330 935/ 0704-320 93

Projektledare

-Maria Fast, ordförande i Utby Vestens byalagsförening, 0520-980 44

-Cecilia Gustafsson-Lagergren, projektledare Välbesökt och hemsökt kring Kinneviken,0510-600 31

-Martin Hedström, projektledare Soundmasters, 0735-25 30 45

-Lena Tillgren, RIG 2010, 0703-35 67 27

-Roger Olofsson, projektledare Hampaprodukter, 070-311 79 78

Övriga

-Erik Westholm, professor vid institutionen för stad och land vid SLU, 08-402 12 00

-Gabriel Skarbäck, chef för utvecklingssektionen på länsstyrelsen Västra Götaland, 0703-48 59 70

-Kenth Lindström, kommundirektör Lidköping kommun, 0510-77 01 78

Enkätpersoner

-Sophie Falk, 070-3832638

-Linnéa Arvidson

-Matilda Bäckström

-Alexander Dahlberg

-Erik Johannesson, 076-8701903

-Nicolina Jörlind, 073-0777932

Icke citerade källor

Jordbruksverket

-Johan Fors, landsbygdsutvecklingsenheten, 036-15 59 78

-Nuria Strid, landsbygdsenheten, 036-15 61 52

-Carin Alfredsson, landsbygdsutvecklingsenheten, 036-15 64 22

-Jessica Alainesse, Informationschef, 036-15 58 77

-Beata Allen, aktivitetskoordinator, 036-15 59 28

-Börje Karlsson, landsbygdsanalysenhetens utvärderingsgrupp, 036-15 51 27/070-609 33 14

Kontaktpersoner i projekten

-Kristin Bädicker, projektledare Hjo saluhall, 070-306 32 59

-Henrik Wallin Perez, projektledare KAOS musikfestival, 0739-299 555

-Håkan Karlsson, projektledare Miljöbåten Elina, 0505-411 50/070-879 57 79

-Gun-Britt Fors, projektledare Gyllene Hinden, 070522 14 87

-Putte Fredriksson, projektledare Höljebacka brandmuseum, 070-367 38 03

-Anneli Andersson, projektledare Emigranter från Dalsland, 070-587 81 53

-Cecilia Fjell, projektledare Företagsintegration Bokenäset, 0706-444 325

-Kjell Ericsson, projektledare Kropp och själ i Bohus, 070- 24 88 127

-Lars Skogh, konsult Biogas och Kretslopp, 070-33 86 953

-Per-Uno Karlsson, projektledare Lokalproducerat i Kungälv, 0303-910 00

-Maria Kjellsson, projektledare Skaldjursresan, 0706-400448

-Rolf Andersson, projektledare FÖRSAM aktivitetsutveckling, 070-680 41 72

-Bo Bremsjö, projektledare Bruksjärnväg i Forsvik, 0505-41 112

-Jan Olof Andersson, Slow Valley, 0346-88 64 09

-Britta Ivarsson, Almedahls fabriksmuseum, 0706-28 97 44

-Urban Söderqvist, chef för ridklubben i Grästorp, 0514-51 945

-Eivor Backelund, projektledare Kynnefjäll outdoor campus, 070-26 22 946

-Crister Blüme, projektledare Vikingen, 0709-377 887

Verksamhetsledare

-Krister Olsson, verksamhetsledare, Leader Ranriket Norra Bohuslän, 070-297 3900

-Ulrika Holmgren, verksamhetsledare, Leader Terra et Mare, 0702-94 02 03

-Annika Andersson, verksamhetsledare, Leader Sjuhärad, 0325-618 690/ 0706-44 00 65

-Maria Gustavsson, verksamhetsledaren, Leader Norra Skaraborg, 0506-168 58/ 070-583 55 15

-Maria Gustafsson, verksamhetsledare på Landsbygdsnätverket, 036-15 51 04

-Kerstin Söderlund, verksamhetsledare, Leader Dalsland och Årjäng, 0702 99 89 86

Länsstyrelsen Västra Götaland

-Ingrid Gullbrand, 031-60 53 79

-Susanna Werner, 031-60 71 78

Forskare

-Lars Larsson, Umeå universitet, 090-7866 334/ 070-699 298

-Lars Pettersson, Handelshögskolan, 036-15 51 19, 073 679 14 41

-Kristina Thorell, lektor i kulturgeografi, Göteborgs universitet, 070-453 88 56

Övriga

-Tomas Norrby, statskonsulent vid SLU, 018-67 18 89

-Nils Hanson, gästprofessor, JMG, 0703- 83 70 10

-Jan Turvall, universitetslektor vid Göteborgs universitet, 031 786 11 88

-Jörgen Hansson, ekonomichef Hjo kommun, 0503-350 39

-Sabina Hualpa Blomgren, EU-samordnare, Hjo kommun, 0503-35241

-Kjell Hermansson, sitter i LAG för Leader Göta älv, 070-6656386

Annica Gustavsson, certifierat medium, 0733-50 79 72

Tillstånd att använda bilder

Vi har tagit samtliga bilder själva, utom en pressbild av Niclas Purfürst som kommer från Jordbruksverket.

Arbetsfördelning

Vi har arbetat väldigt mycket med samma sak samtidigt. Det har varit bra eftersom vi båda har en väldigt god inblick i allt material. Dock har det ibland varit en aning ineffektivt som arbetsmetod. Vi har båda läst rapporter och kodat. Därefter har vi delat upp de intervjuer som vi behövt göra mellan oss. När vi åkte ut på vår intervjuresa genom västra Götaland så gjorde vi varannan intervju. Varannan gång ledde man intervjun och varannan gång antecknade man. När vi kom tillbaka transkriberade vi de intervjuer vi antecknat. Vi gjorde också varsin ansvarsutkrävande telefonintervju med Jordbruksverket respektive Länsstyrelsen.

Ebba har ansvarat för arbetsrapporten och Emelie för redigeringen.

Målgrupp

Vi tänker oss att större delen av vår produkt kan publiceras i helgbilagan av en morgontidning. Då vi landade i ett stort skildrande reportage som handlar om vad EU-pengarna går till och vilka resultat de ger, tror vi att det kan intressera en bred målgrupp. Eftersom reportaget är mer än 15 000 tecken långt kan det inte publiceras i en morgontidning annat än i bilaga. Nyhetsartikeln om invandrare, kvinnor och ungdomar är tänkt som en uppföljning av reportaget, som kan passa på nyhetssidorna dagen efter första publiceringen.

Vi tänker oss också, som en alternativ publicering, en tidning som Dagens samhälle. Artiklarna skulle säkert intressera folk som jobbar i kommuner och landsting, eftersom de är en grupp som faktiskt redan från början bör vara insatta i vad ett leaderprojekt är och har funderat kring dess effekter och måluppfyllelse.